

<https://doi.org/10.33608/0236-1477.2022.04.18-27>
УДК 929Франко:090.1

Галина БУРАКА, кандидат філологічних наук,
провідний науковий співробітник
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
вул. М. Грушевського, 4, Київ, 01001
e-mail: rukopys@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2266-1160>

ЯКІ КНИЖКИ ПРИВІЗ ІВАН ФРАНКО З КИЄВА 1909 р.?

У статті розглянуто один із епізодів формування бібліотеки Івана Франка, який усе життя активно цікавився книжками. Його колекція була рухливим організмом: він стежив за новинками, замовляв звідусіль видання за каталогами, щедро ділився своїми книжками. Окрема, ще не до кінця вивчена тема — дарчі написи на примірниках бібліотеки І. Франка. Немало видань цього зібрання мають печатки чи наклейки книгарів різних міст і країн, зокрема й тих, де І. Франко ніколи не бував. В архіві збереглися книжкові реклами й каталоги, листування з видавцями й букіністами. На основі проведених спостережень констатовано, що «прив'язувати» комплектацію бібліотеки І. Франка до його поїздок — не надто продуктивна справа.

Ключові слова: бібліографія, букіністика, дарчі написи, книжкові знаки, особова бібліотека.

У великому й багатому архівному фонді І. Франка зберігається, окрім іншого, бібліотека письменника. Її склад справді унікальний, як унікальним був діапазон зацікавлень і досягнень її господаря, і не раз сучасні дослідники (а книгозбірня й досі функціонує як бібліотека) користуються тим чи іншим виданням, примірник якого може бути єдиним в Україні. Зазвичай цю колекцію сприймаємо

Цитування: Бурака Г. Які книжки привіз Іван Франко з Києва 1909 р.? // Слово і Час. 2022. № 4 (724). С. 18—27. <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2022.04.18-27>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2022. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

як доконану цілість, котру можна вивчати у різних аспектах. Видання, підготовлене науковцями відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (із запланованих чотирьох томів наразі вийшло два) [1], дає змогу всім зацікавленим досліджувати склад бібліотеки, записи й помітки І. Франка та інших осіб на полях книжок, дарчі написи [див.: 2; 9], печатки, екслібриси тощо. Кожна книжка має свою історію, зовсім небагато з них пройшли найпростіший шлях від книгарні до бібліотеки письменника. І видання нового часу, і стародруки (а їх також тут немало) зберігають свідчення своїх переміщень. Ця інформація, поза сумнівом, доповнює й увиразнює коло спілкування І. Франка. Якщо дарчі написи самому Франкові безпосередньо свідчать про його особисті контакти з дарувальником, то як, наприклад, пояснити наявність у бібліотеці книжки з дарчим написом Євгена Гребінки Іванові Вагилевичу (№ 2555) або видання французького фольклориста Емануеля Коскена з його дарчим написом німецькому професору-мовознавцю Густаву Мейєру (№ 2229(7))? За кожним таким фактом приховано окремих сюжет, і в його орбіту більшою чи меншою мірою залучено постать І. Франка. Віриться, що з'ясування таких сюжетів у нашому франкознавстві ще попереду.

Не менш цікаве завдання — реконструювати історію комплектування цієї меморіальної колекції. Франкова бібліотека поповнювалася невинно, і якби так само постійно провадився реєстр нових надходжень, тобто книжці присвоювався номер і вона фіксувалася в інвентарному списку¹, то питання про час надходження того чи іншого видання було б нескладним. Наприклад, сам І. Франко писав, що на момент закінчення гімназії, а це середина 1875-го, в його бібліотеці було близько 500 томів [11, 318]. У разі, якщо б остаточні порядкові номери книжкам було визначено вже тоді, час видання перших сотень мав би бути до 1875 р. Але навіть побіжний перегляд перших томів бібліотеки (це дослідження з давньої німецької літератури, датовані 1885—1887 роками) свідчить, що все було інакше. Тарас Франко припускає: «На початку збирання своєї бібліотеки Франко, мабуть, каталогу не вів» [12, 19]. Тому інвентарний номер книжки надто приблизно говорить про час, коли видання потрапило до книгозбірні. Однак всебічне вивчення дає змогу все ж зробити деякі висновки.

Мета цієї статті — з'ясувати, які саме примірники з'явилися у бібліотеці письменника після його останнього візиту до Києва. Про цей візит писала газета «Рада» [6; 7], також згодом його згадано у спогадах кількох сучасників, основну інформацію з яких акумулював у своїй розвідці Микола Горбатюк [3]. Однак тільки Дмитро Дорошенко, який супроводжував письменника у походах по книжкових крамницях, стисло розповів, якими виданнями цікавився його супутник, яких букіністів відвідав,

¹ Один із таких списків — «Спис книжок бібліотеки І. Ф. після томів» (далі: «Спис...») — вважається найповнішим і також зберігається у фонді І. Франка (ІЛ. Ф. 3. Од. зб. 2278). Саме відповідно до номерів цього переліку розміщено усі книжки й дотепер.

назвавши кілька топонімів, де побували вони з І. Франком [5]. Моїм завданням було віднайдення у книгозбірні слідів цих локацій, що можуть стати своєрідним доказом того, які саме книжки привіз письменник зі своєї поїздки.

Відомий факт, що під час прибуття до Києва у квітні 1909 р. І. Франко придбав чимало книжок, переважно в букіністів. Чи можливо зараз встановити, які саме це були книжки? Це питання спало мені на думку, коли я натрапила на магістерську дисертацію Михайла Грушевського «Барское староство: Исторические очерки (XV—XVIII в.)» (Київ, 1894), яку зареєстровано у «Списі...» аж під № 3593. Це з великою ймовірністю означає, що вона потрапила до книгозбірні значно пізніше, ніж вийшла друком. Видання не має ні дарчого напису, ні позначок чи записів власника. Побічним аргументом на користь моєї версії, що цю книжку І. Франко придбав у 1909-му в Києві, вважаю той факт, що наступний запис у реєстрі (№ 3594) — книжка Володимира Резанова «Из истории русской драмы: школьные действия XVII—XVIII вв. и театр иезуитов» видання 1910 р. Тобто книжка М. Грушевського трохи «забарилася» з потраплянням у реєстр, можливо, через те, що новий власник віддавав її до палітурної майстерні (оригінальна обкладинка була м'якою; тепер опис книжки включає фразу «Власницька оправа І. Франка»).

Але почнімо спочатку. Як згадує Д. Дорошенко, він зустрів І. Франка в «Українській книгарні» (колишня книгарня «Киевской старины») на вул. Безаківській, 8 (зараз вул. Симона Петлюри), коли письменник розмовляв із її управителем Василем Степаненком. Але Д. Дорошенко не згадує, що І. Франко вийшов з цієї книгарні з якимись книжками, натомість зазначає, що він нібито шукав «одне старе видання Іпатіївського літопису» [5, 506]. Ймовірно, Д. Дорошенко не зовсім точно запам'ятав, що саме шукав «пан доктор»: на той час вийшло вже третє видання «Іпатіївського літопису» у серії «Полное собрание русских летописей» (цей літопис з'являвся друком у 1843, 1871, 1908 рр.). Виходить так, що у Києві цієї книжки для І. Франка так і не знайшлося, а привіз він її через пів року з Одеси (видання 1908-го). У бібліотеці І. Франка їй визначено № 3543, а на звороті верхнього форзаца поставлено печатку «Переплетчикъ В. Голякъ въ Одессѣ»². Таку саму печатку має видання № 3455 — зброшуровані в один конволют три випуски праці Хрисанфа Лопарева «Описание рукописей Императорского общества любителей древней письменности» (СПб., 1892, 1893, 1899). Як бачимо, між цими «одеськими» книжками в інвентарному переліку більше сотні інших номерів.

Та повернімося до Києва. У його описах межі XIX—XX ст. звертає увагу фраза: «...букіністів було так багато, що доводилося дивуватися, кого вони обслуговують. Цілі вулиці — Фундуклеївська і Поділ у Києві... щедро були всяні лавочками букіністів» [13, 247]. Д. Дорошенко повів І. Франка до Кипріяна Костянтиновича Семінського на вул. Фундукле-

² У текстах печаток зберігаю правопис оригіналу.

ївську, 26 (тепер вул. Богдана Хмельницького). Це був відомий навіть за межами Києва букініст. Його магазини на початку ХХ ст. мали кілька книжкових знаків, на яких зазначено адреси: крім Фундуклеївської, його крамниця була також на Подолі на території Братського монастиря на Олександрівській площі (тепер Контрактова). Показово, що в 1919 р. цього авторитетного книгаря активно залучав Володимир Вернадський до формування бібліотеки Української академії наук [8, 120].

Д. Дорошенко згадував:

Семінський дав нам свій каталог і запропонував просто передивитись його й казати, що нам треба, а він буде доставати ті книжки з полиць. Так ми і зробили: я держав перед Франком каталог, перегортаючи сторінка за сторінкою. І бачу, що він називає книгу за книгою: різні дисертації студентів Київської духовної академії, старі російські підручники з історії літератури, взагалі все, що мало хоч далеке відношення до старого нашого письменства, до історії церкви й історії культури [5, 506—507].

У бібліотеці І. Франка є чотири томи (фактично шість книжок) з печаткою «Книжная торг. въ Кіевѣ, К. К. Симинскаго» (№ 3532, № 3536, № 3537, № 3760), а також одна книжка № 3875 з печаткою «Антикварная книжная торговля К. Семинскаго (Кіев, Подол)». Ці печатки цікаві тим, що на першій прийменник «в» з «ъ», а на другій у словах «Кіев, Подол» цієї «технічної» літери немає. Мабуть, через це автори каталогу «Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» припустили, що другу печатку варто датувати «не раніше 1918 року» [4, 253], тобто після реформи російського правопису. Але, по-перше, у цьому разі книжка не потрапила б до бібліотеки І. Франка (письменник помер 1916 р.), по-друге, практика друку без «ъ» почала розповсюджуватися ще у 1870-х роках завдяки виданням Південно-західного відділу Російського географічного товариства, хоча невдовзі була заборонена [10, 9—10]. У 1904 р. в Імператорській академії наук постало питання про усунення зайвих літер з російського алфавіту. Заради справедливості зазначу, що відповідну постанову (щоб не вживати «ъ» в кінці слів) було опубліковано аж у 1912-му, а практика книговидання свідчить, що й тоді постанову фактично не виконували. Це дещо підважує мою версію про 1909 р., але можна припустити, що К. Семінський був на вістрі культурних і мовних новинок й оформив свою «подільську» печатку ще до офіційних розпоряджень.

Очевидно, що книжки, які були зафіксовані у «Списі...» майже підряд, І. Франко після повернення з Києва переглянув і відклав на полицю (не забуваймо, що всі такі дії у 1909-му тяжкохворий письменник не міг чинити самостійно, маючи паралізовані руки). Йдеться про видання:

3532. Амфилохий (Сергиевский-Казанцев, Павел). Хождение по вознесенни Господа нашего Иисуса Христа, св. апостола и евангелиста Иоанна учение и преставление. Москва: Типография б. А. В. Кудрявцевой, 1879. XII, 67, [1] с., 1 л. ил.

3536. Амфилохий (Сергиевский-Казанцев, Павел). Описание Евангелия 1092 года (сличенного преимущественно с Остромировым Евангелием). Москва: В Синодальной Типографии, 1877. 32 с., 10 л. ил.

3537. Евгений (Болховитинов, Евфимий). Переписка митрополита Киевского Евгения с Государственным Канцлером Графом Николаем Петровичем Румянцевым и с некоторыми другими современниками. Воронеж: Издание Воронежского Губернского Статистического Комитета; В типографии Воронежского Губернского Правления, 1868. Вып. 1. [2], 40 с. (оправлено разом із другим і третім випусками цього листування, виданих 1870 р.).

Мабуть, неабияку втіху новому власникові принесло придбання у К. Семінського справжнього раритету: 3760. История Русов или Малой России / Сочинение Георгия Кониского. Москва: В Университетской Типографии, 1846. IV, 261, [1], IV с. У примірника були надірвані сторінки, пошкоджена оправа, підклеєні окремі аркуші, нотатки й позначки не-встановлених осіб³ у тексті, а ще — записи продавців про ціну книжки: 5, 8, 10 і нарешті — 15 р. Очевидно, саме за таку чималу суму придбав її І. Франко. Той факт, що до «Спису...» ця книжка потрапила значно пізніше за попередні київські придбання, може свідчити, що новий власник приділив їй більше уваги (це не дивно, навпаки, можна подивуватися, як цей твір не потрапив до бібліотеки І. Франка раніше).

Остання книжка з Києва зафіксована у «Списі...» ще майже на сотню номерів далі: 3875. Šafařík, Pavel Josef. Bibliografický přehled sbjrek Slowanských národnjch pjsnj / Od P. J. Šafařjka. W Praze: Tiskem Synůw Bohumila Háze, [1838]. 18, [8] s. (Wyňato z Časop. českého Museum r. 1838 sw. IV). Окрім печатки («Антикварная книжная торговля К. Семинскаго (Кіев, Подол)») на титульному аркуші та ще на кількох сторінках бачимо екслібриси: «Из книг А. К. Опфермана. № 23» та «Александр Карлович Опферман. Кандидат Унив. Св. Владимира». Всі вони перекреслені фіолетовим чорнилом, незакресленою залишилася лише печатка з тисненням «В. П. Науменко». Можна припустити, що саме від Володимира Науменка І. Франко отримав в подарунок цю відбитку (ймовірно, це сталося у 1909-му).

«Коли ми вийшли, — згадує далі Д. Дорошенко, — я предложив, що сам пізніше схожу до Ідзиковського й куплю літопис та занесу до хати. Я боявся, що й у Ідзиковського Франко накупить силу книжок, бо, видно, книжка мала для нього непереможні чари» [5, 507]. У спогадах Д. Дорошенка більше не згадано крамницю Владислава Ідзиковського, але у бібліотеці І. Франка є кілька томів «Чтений в Историческом Обществе Нестора-летописца» 1901—1902 рр. з печаткою цієї київської книгарні (№ 3603, № 3606(1), № 3801—3801(3)).

У день від'їзду І. Франка до Львова, а це була неділя, вони з Д. Дорошенком відвідали книжковий «товчок» на Подолі. Там Дорошенкові

³ Автори згаданого наукового опису бібліотеки І. Франка розшифровують і зазначають усі сліди роботи І. Франка з книжками, а про позначки і записи інших осіб інформують узагальнено.

довелося нелегко, адже йому випадало носити все те, що купував його супутник: «Франко цінить усяку книгу, аби вона хоч здалеку своєю назвою натякала на якийсь науковий інтерес. Скоро у мене обидві руки зайняті книжками, вже я не можу більше нести. А Франко все вибирає нові й нові, та за все платить без усякого торгу» [5, 510]. У цьому випадку, звісно, годі шукати якихось ідентифікаційних слідів продавця, можна лише здогадуватися, які книжки були придбані на тих подільських «розкладках».

Нарешті, — пише Д. Дорошенко, — я заявляю, що більше не подужаю нести книжок. Щоб одвернути увагу від того паперового сміття, я кажу Франкові, що сьогодні, в неділю, якраз дуже добра нагода подивитись на Церковно-археологічний музей при Духовній академії [5, 510].

Це був останній пункт тогочасних книжкових придбань І. Франка. У музеї він мав нагоду спілкуватися з його директором, Миколою Петровим, який «подарував Франкові кілька томів опису скарбів свого музею, чим той був дуже втішений. Петров на тім не спинився, а витяг і подарував ще кілька томів якогось каталогу — на велике моє невдоволення, бо те все мусив нести на собі я» [5, 510]. Тут, можливо, маємо плутанину з назвами книжок, бо у 1875—1879 рр. М. Петров справді видав три томи «Описания рукописей, находящихся в музее Церковно-археологического общества при Киевской духовной академии», згодом — ще кілька довідників про цей музей. Але з усього цього у бібліотеці І. Франка є лише № 3684: Указатель церковно-археологического музея при Киевской духовной Академии / Составил Н. И. Петров. Второе издание. Киев, 1897. 291 с. Зрештою, спогади Д. Дорошенко виклав через п'ятнадцять років після описаних подій, тому окремі деталі міг не пам'ятати.

Отже, з великою імовірністю можна вважати, що названі вісім книжок були придбані І. Франком у Києві. Біля них у «Списі...» звертають на себе увагу два конволюти: № 3683 (складений з вирізок журналу «Университетские известия» 1896—1897 рр.) і № 3685 (із вирізок «Киевской старины» 1897 р.). Припущення, ніби саме ці тематичні вирізки було придбано у київських букіністів чи скомплектовано ними, — неправильне, бо конволют № 3683 має власницьку оправу І. Франка, а на верхньому форзаці — зміст, написаний його рукою, почерком до хвороби. Тобто цей конволют було зроблено не пізніше як за рік до поїздки І. Франка у Київ. А внесено його в каталог і поставлено на полицю одночасно з книжкою, привезеною з Києва.

Ймовірно, саме після переїзду у власний будинок на вул. Понінського, 4, де родина жила з 1902-го, коли під бібліотеку було виділено окрему кімнату і згодом придбано спеціальні шафи, І. Франко заново упорядкував свою книгозбірню і завів той інвентарний «Спис книжок бібліотеки І. Ф. після томів», який виявився остаточним. Можна припустити, що книжки у львівському помешканні І. Франка накопичувалися досить хаотично: якісь із них на певний час потрапляли на робочий стіл

письменника, інші було переправлено в палітурну майстерню, ще інші просто «складувалися» десь на тимчасовому місці й лише згодом, коли випадала слухна година, певна кількість видань заносилася до каталогу, наклеювалися номери і книжки ставали на полицю. Про це саме свідчить і такий факт: вже серед перших 1200 томів бібліотеки І. Франка є видання 1893-го, 1895-го і навіть 1899-го років. Ще інший промовистий факт: добірку журналу «Киевская старина» за десять років — від 1897-го до 1906-го — до каталогу внесено рукою Андрія Франка одночасно, під № 2312—2350. Тому співвідносити час надходження книжки у бібліотеку з її інвентарним номером варто дуже приблизно і з великими застереженнями. Наприклад, № 3504 — вирізки з французької періодики різних років ХІХ ст. На верхньому форзаці — зміст конволюту, записаний рукою І. Франка чорнилом, ним же поставлено дату: «Львів д. 18 січня 1907». Це справді незаперечний аргумент про верхню дату, при тім навіть не надходження до бібліотеки, а остаточного оформлення конволюту.

Дарчих написів, датованих 1909 р., у бібліотеці І. Франка немає, але на № 3503 — дарчий напис Сидора Твердохліба з датою «10 грудня 1910 р.».

Ще один спосіб «вчислити» походження книжки — це печатки книжкових магазинів, про які частково вже йшлося. На виданнях бібліотеки І. Франка з інвентарними номерами від 2600 до 5000, що вийшли друком до 1909 р., є печатки дванадцяти таких крамниць: «Книгопродавець Л. В. Ильницькій (Кієвъ)» (№ 2685/2, № 2685/2(1)), «Книготорговля и Библиотека М. М. Левченка и Л. В. Ильницкаго въ Кієвъ» (№ 3654, № 3900), «Книжная торг. въ Кієвъ, К. К. Симинскаго» (№ 3532, № 3536, № 3537, № 3760, № 4388), «Книжные и музыкальные Магазины Болеслава Корейво въ Кієвъ и Одессъ» (№ 2674, № 3542(2)), «Книжный магазинъ Всеволода Попова (Кієвъ)» (№ 3078, № 3078(1)), «Книжный магазинъ Степана Иванова Литова (Кієвъ)» (№ 3673, 3700), «Южно-русскій книжный магазинъ И. И. Динтера (Кієвъ)» (№ 3592), «Книжный Магазинъ съ 1830 г. Н. Я. Оглоблина въ Кієвъ. Бывшій С. И. Литова» (№ 4925 (1876—1911)), «Московскій Книжный Магазинъ въ Кієвъ» (№ 4024, № 4791), «Книжная торговля въ Кієвъ съ 1874 г. Францъ Александровичъ Югансонъ» (№ 4563), «Покупка и продажа подержанныхъ книгъ. Книжный магазинъ С. И. Гомолинскаго. Кієвъ, Больш. Владимірская Д. № 37» (№ 4141), «У Владислава Идзиковскаго въ Кієвъ» (№ 3606, № 3606(1), № 3801—3801(3)). Степан Літов припинив діяльність у 1876-му, Франц Югансон помер у 1908-му, але книжки з печаткою його крамниці й далі циркулювали на ринку. Тобто ця інформація малокорисна для з'ясування нашої теми.

Отже, як переконуємося, бібліотека І. Франка цікава у багатьох аспектах. Зокрема, вона дає чимало інформації для уточнення і доповнення біографії письменника. Щоб встановити, за яких обставин та чи інша книжка потрапила до цієї книгозбірні, потрібно не лише знати якомога більше деталей життєпису І. Франка, а й виявити особливості кожного видання, зокрема наявність Франкових записів, дарчих написів, печаток,

наклейок, екслібрисів тощо. Факти, викладені у цій статті, дозволяють лише про кілька книжок обережно стверджувати, що саме їх І. Франко привіз з Києва у 1909 р. Насправді, очевидно, їх було значно більше, але поки не маємо достатньо доказів, щоб доповнити цей перелік, та й «прив'язувати» комплектацію книгозбірні до поїздок І. Франка — не надто продуктивна справа. Надзвичайно широке коло інтересів письменника й науковця, його постійне прагнення бути в курсі новинок європейської гуманітаристики спонукали переглядати численні книжкові каталоги, листуватися з видавцями і книгарями, замовляти й отримувати видання з різних міст і країн, зокрема і з тих, у яких він ніколи не бував (наприклад, є вісімнадцять книжок із печаткою «Антикварная книжная торговля В. И. Клочкова (С.П.Б.)», хоч І. Франко жодного разу не був у Санкт-Петербурзі). Все це наводить на висновок, що реконструювати історію комплектування бібліотеки І. Франка у повному обсязі навряд чи можливо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібліотека Івана Франка: науковий опис / упоряд.: Г. Бурлака [та ін.]. У 4 т. Київ: [Критика], 2010—2015.
2. Бурлака Г. Дарчі написи на книжках бібліотеки Івана Франка // Альманах бібліофілів. Кн. 2. Дрогобич: Коло, 2017. С. 13—21.
3. Горбатюк М. Перебування Івана Франка в Києві у 1885, 1886, 1909 роках // Вісник Львівського університету. Серія: Філологічна. 2010. Вип. 51. С. 196—210.
4. Дениско Л., Рудакова Ю. Книжкові знаки на книгах із колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: каталог. Київ, 2017. 350 с.
5. Дорошенко Д. Останній побут Івана Франка у Києві (Сторінка зі спогадів) // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М. Гнатюка. Львів: Каменяр, 1997. С. 505—512.
6. Дорошенко Д. По Україні: У Києві: Від'їзд д-ра Франка // Рада. 1909. 14 квітня (27 квітня). № 83. С. 2.
7. Дорошенко Д. По Україні: У Києві: Іван Франко у Києві // Рада. 1909. 9 квітня (22 квітня). № 79. С. 2.
8. Кіржаєв С., Новохатський К. «Конспіративне» листування В. Вернадського і М. Василенка 1919 р. // Пам'ятки: археографічний щорічник / Держ. архів. служба України, УНДІАСД; редкол.: С. Кулешов (гол. ред.) [та ін.]. Т. 15/16. Київ, 2015. С. 103—126.
9. Мельник Я. Бібліотека Івана Франка // Бібліотека Івана Франка: науковий опис / упоряд.: Г. Бурлака [та ін.]. У 4 т. Т. 1. Київ: [Критика], 2010. С. 9—29.
10. Огієнко І. Нариси з історії української мови: система українського правопису. Варшава, 1927. VIII, 216 с.
11. Франко І. Гірчичне зерно. (Із моїх споминів) // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. Т. 21: Оповідання (1898—1904). Київ: Наукова думка, 1979. С. 316—332.
12. Франко Т. Бібліотека Івана Франка // Вісник Академії наук УРСР. 1951. № 5. С. 18—21.
13. Шибанов П. Антикварная книжная торговля в России // Книжная торговля: пособие для работников книжного дела / под ред. М. Муратова и Н. Накорякова. Москва; Ленинград: ГИЗ, 1925. С. 200—265.

Отримано 9 травня 2022 р.

REFERENCES

1. Burlaka, H. at al. (Eds.). (2010—2015). *Biblioteka Ivana Franka: naukovyi opys* (Vols. 1—4). Kyiv: [Krytyka]. [in Ukrainian]
2. Burlaka, H. (2017). Darchi napysy na knyzhkakh biblioteky Ivana Franka. *Almanakh bibliofiliu*, 2, 13—21. [in Ukrainian]
3. Horbatiuk, M. (2010). Perebuvannia Ivana Franka v Kyievi u 1885, 1886, 1909 rokakh. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filolohichna*, 51, 196—210. [in Ukrainian]
4. Denysko, L., & Rudakova, Yu. (2017). *Knyzhkovi znaky na knyzhakh iz kolektsii ridkysnykh vydan Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: katalog*. Kyiv. [in Ukrainian]
5. Doroshenko, D. (1997). Ostannii pobut Ivana Franka u Kyievi (Storinka zi spohadiv). In M. Hnatiuk (Ed.), *Spohady pro Ivana Franka* (pp. 505—512). Lviv: Kameniar. [in Ukrainian]
6. Doroshenko, D. (1909, April 14(27)). Po Ukraini: U Kyivi: Vidizd d-ra Franka. *Rada*, 83, 2. [in Ukrainian]
7. Doroshenko, D. (1909, April 9(22)). Po Ukraini: U Kyivi: Ivan Franko u Kyivi. *Rada*, 79, 2. [in Ukrainian]
8. Kirzhaiev, S., & Novokhatskyi, K. (2015). “Konspiratyvne” lystuvannia V. Vernadskoho i M. Vasylenka 1919 r. *Pamiatky: arkhheohrafichnyi shchorichnyk*, 15/16, 103—126. [in Ukrainian]
9. Melnyk, Ya. (2010). Biblioteka Ivana Franka. In H. Burlaka at al. (Eds.), *Biblioteka Ivana Franka: naukovyi opys* (Vols. 1—4, Vol. 1; pp. 9—29). Kyiv: [Krytyka]. [in Ukrainian]
10. Ohienko, I. (1927). *Narysy z istorii ukrainskoi movy: systema ukrainskoho pravopysu*. Warszawa [in Ukrainian]
11. Franko, I. (1979). Hirchychne zerno. (Iz moikh spomyniv). In I. Franko, *Zibrannia tvoriv* (Vols. 1—50, Vol. 21; pp. 316—332). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
12. Franko, T. (1951). Biblioteka Ivana Franka. *Visnyk Akademii nauk URSS*, 5, 18—21. [in Ukrainian]
13. Shibanov, P. (1925). Antikvarnaia knizhnaia torgovlia v Rossii. In M. Muratov, & N. Nakoriakov (Eds.), *Knizhnaia torgovlia: posobie dlia rabotnikov knizhnogo dela* (pp. 200—265). Moscow; Leningrad: GIZ. [in Russian]

Received 9 May 2022

Halyna Burlaka, PhD, leading researcher
Shevchenko Institute of Literature
4 M. Hrushevskoho st., Kyiv, 01001
e-mail: rukopys@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2266-1160>

WHICH BOOKS WERE BROUGHT
BY IVAN FRANKO FROM KYIV IN 1909?

The paper focuses on the episode of the formation of Ivan Franko's library. Franko was actively interested in books all his life, and his collection was a mobile organism: he followed the new editions, ordered catalogs from everywhere, and generously shared his books. The unique library has survived to this day as part of the writer's archival collection. Both modern editions and old prints (which are rather numerous) retain evidence of their movements. Gift inscriptions, bookplates, stamps of institutions and organizations, notes and marks on the margins — all these pieces of evidence complement the information about Franko's circle of communication and creative interests, being an important source for studying his biography. It is impossible to completely reconstruct the history of acquiring the books that form this memorial collection, but a number of facts give grounds for some conclusions on this issue. Franko's unexpected visit to Kyiv in 1909 is described in many memoirs, but only D. Doroshenko, who accompanied the writer to the bookstores, briefly told what publications his companion was interested in, and which booksellers he met, naming several par-

particular places they visited. The traces of these locations in the books from the collection may serve as proof that the writer brought them from his trip. Now working with Franko's personal library, the author of the paper is trying to find out which books from Kyiv enriched Franko's collection. The testimonies by D. Doroshenko, bookplates, ownership inscriptions and stamps, numbers of books assigned by the owner of the library, and other data were taken into account. Many editions of this collection have stamps or stickers of booksellers from different cities and countries, including those that Franko never visited. The writer's archive also contains book advertisements and catalogs, as well as his correspondence with publishers and second-hand booksellers. Thus, generally linking the collection of Ivan Franko's library to his travels proves to be not a very productive task.

Keywords: bibliography, second-hand books, gift inscriptions, bookplates, personal library.

Наєнко М. Анатолій Дімаров: чи будуть люди?

Київ: Освіта України, 2021. 92 с.

Анатолій Дімаров — один зі знакових українських письменників повоєнного покоління, автор численних віршів, оповідань, повістей і романів. У книжці М. Наєнка пропонуються штрихи до його літературного портрета, з якого видно, як письменник еволюціонував від нав'язаної йому радянщини до національно свідомого класика національної літератури другої половини ХХ — початку ХХІ ст. І в пізніші компартійні часи, і в роки української незалежності він розвивався як відвертий опозиціонер, що відбилося в його житті та творчості. Найочевидніше це простежується на долі найвідомішого роману «І будуть люди», який у 1960-х роках хоча й був опублікований, але дуже покалічений цензурним втручанням. Автора відтак було відлучено від літератури майже на десять років. У пропонованій книжці свої міркування про творчість письменника М. Наєнко поєднує з аналізом кіноекранізації творів митця, зі спогадами про нього як сусіда по квартирі й талановито-іронічного оповідача про свій час та про себе.

Наші
презентації